

การฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาคนสี่กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร¹

Local Wisdom and Language Revitalization: A case study of four ethnic groups in Sakon Nakhon Province

กุมารี ลาภอารณ์
ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการศึกษา เรื่องการฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของคนสี่กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่มโซ่ (ทะวืง) ภูไท ญ้อ และลาว ใน ตำบลปทุมวาปี อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร ผลจากการศึกษาพบว่า กระบวนการฟื้นฟูภาษาดังกล่าว สามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ดีและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ปัจจัยหลัก 2 ประการที่ทำให้ทั้งสี่กลุ่มชาติพันธุ์นี้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข คือ 1) การฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปแบบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้พวกเขามีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน มีการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาร่วมกัน 2) การอยู่ร่วมกันของคนสี่กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีมาในอดีต สะท้อนให้เห็นจากประวัติศาสตร์ที่มีถิ่นกำเนิดมาจากประเทศลาว นอกจากนี้ยังมีนิทาน และคำสอนที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นพี่น้อง แม้จะมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง มีลักษณะโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ แต่ทั้งสี่กลุ่มมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความเคารพและให้เกียรติกัน

คำสำคัญ: พหุภาษาและพหุวัฒนธรรม ชุมชนคนสี่เผ่า การฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

Abstract

This article presents the findings of a study on local wisdom and language revitalization using a community-based research approach with four ethnic groups (So thavuong, Phuthai, Nyo and Lao) at Pathumwapi sub-district, Songdao district, Sakon-Nakhon province. The results revealed that these ethnic groups coexist happily and have revived a good relationship among members of the community. Two main factors were found that enabled these four ethnic groups to live in peace together: 1) the community-based research for local wisdom and language revitalization offered them an opportunity to discuss and exchange ideas and then solve common problems together; 2) the four ethnic groups had traditionally coexisted in the past which is reflected in their history. They all

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ปี พ.ศ. 2553” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

originated in Laos and their folktales and local teachings both indicate an historical relationship. Although their way of life, culture, and prominent identities are different, these four ethnic groups are interdependent, respect and honor each other.

Keywords: multilingual and multicultural, four ethnic groups in the community, local wisdom and language revitalization, community-based research

1. บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมแห่งความหลากหลาย เต็มไปด้วยผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ ภาษา และ วัฒนธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ทั้งของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านที่อพยพโยกย้าย เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย พร้อมกับนำเอาวัฒนธรรมมาด้วย กระทั่งในยุคการสถาปนา “พระราชรัฐไทย” (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2557) ทำให้เกิดการรวมศูนย์อำนาจ ซึ่งเกิดจากนโยบายหลักของ ภาครัฐ จนกลายเป็นวาทกรรม “ความเป็นไทยแบบเชิงเดี่ยว” กลายเป็นเครื่องมือในการแบ่งชนชั้นทาง วัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมย่อย หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นถูกลดอำนาจลง โดยมองวัฒนธรรมในลักษณะที่ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สูงส่ง ดิงาม (สุริชัย หวันแก้ว และกนกพรณ อยู่ชา, 2552) ดังจะเห็นได้จากใน ยุคหนึ่งทีนโยบายการศึกษา ห้ามเด็กนักเรียนพูดภาษาถิ่นในโรงเรียน ภาษาไทยถือเป็นภาษาประจำชาติ การรำไทย ถือเป็นศิลปะการแสดงประจำชาติ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ทำให้กลุ่มคนเกิดความแบ่งแยก เกิด ความรู้สึกกลายเป็นคนอื่น ถูกแบ่งว่าเป็นพวกเขา และ พวกเรา เกิดความไม่เท่าเทียม ไม่เข้าใจกัน จน กลายเป็นความขัดแย้งในที่สุด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสังคมไทยจะเต็มไปด้วยความหลากหลายของเชื้อชาติ ภาษาและวัฒนธรรม แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ได้ทำให้เกิดทุนผูกขาดข้ามชาติ ไร้รัฐ ไร้พรมแดน และวัฒนธรรม ผูกขาดข้ามชาติไร้พรมแดน หรือที่เรียกกันว่า McDonaldization ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้เองที่ส่งผลให้ เกิดปฏิกิริยาตอบโต้จากชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะชาติที่ตกเป็นเหยื่อของกระแสโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดกระแส “ท้องถิ่นนิยม” ที่ลุกขึ้นมาปกป้องวัฒนธรรมแห่งชาติและผลประโยชน์ของชาติ รวมทั้งกลุ่มตัวแทน วัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ลุกขึ้นมาเรียกร้องให้รัฐยอมรับและนำหลักการเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมมา เป็นหลักพื้นฐานในการปกครองและการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพราะประเทศหรือชาติหนึ่ง ๆ ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมอันหลากหลาย ทั้งชาติพันธุ์ เพศสถานะ และชนชั้นในสังคม อาจกล่าวได้ว่าการ ใช้มนทัศน์เรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม ถือเป็นประเด็นหลักที่ใช้ในการต่อสู้ ต่อรอง และต่อต้าน กระแสโลกาภิวัตน์ (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2552)